

Dolgost lunine poti obsega 325.500 milj. V enem dnevu preteče toraj luna pri srednji hitrosti (v srednji daljavi namreč) 10.900 milj, v 1 minuti $8\frac{1}{4}$ milj (t. j. v premeru z navadno hitrostjo hlapona je lunina hitrost skoraj desetkrat večja). Celo lunino pot pa bi pretekel hlaпон v 7 letih 5 mesecih $7\frac{1}{2}$ dneh. — Zemlja teka sploh 30krat hitreje v svoji poti okrog solnca, kot luna v svojem okrogu zemlje.

§. 12. Luna ima v premerniku (Durchmesser) 468 milj (po poprej omenjenih preiskavah v Greenwich-u le $467\frac{1}{2}$ milj); poveršina (Oberfläche) obsega 688.635 □ milj, toraj tako velika kot cela Amerika, otokov ne orajtanah.

Toda luna ni popolnoma kroglja, ampak na tisti strani, ki leži proti zemlji, je malo nategnjena, tako, da je podobna bolj okroglemu jajcu, toraj tudi ni vsak njeni premernik enako dolg. Kakor je gospod Gussev najdel zadnjič iz fotografij, ktere je napravil prav natančno Warren de la Rue, znaša ta nateza 16 milj in 1600 sežnjev (vendar to zvezdoznanci vedó že več kot 50 let).

§. 13. Kakor zemlja, se suče tudi luna okrog sebe (svoje osi), pa tako, da se v tistem času, v katerem enkrat dopolni obhod okrog zemlje, se zasuče tudi le enkrat okoli svoje osi. To je pač skoraj neverjetno, ker vidimo zmiraj ravno tisto stran lune, pa, kakor bomo vidili, je lahko razumljivo. — Misli si v ta način drevo, vstopi se od njega v neki daljavi in pojdi okoli njega, vendar zmiraj tako, da gledaš na drevo. Če prideš na kraj, kateri je prvemu ravno nasproten, in da si zdaj nasproti gledaš, in kadar prideš na kraj, od kterega si odšel prvič, si se enkrat zavrtil. — Ravno tako moreš tudi umeti, kako se suče luna okoli svoje osi in okrog zemlje le enkrat v enem in istem času, in ravno tega del vidimo zmiraj taisto stran lune.

§. 14. Goščina (Dichte) lune je skoraj na pol manjša od vode, to je, ona skoraj doseže goščavost lešnjaka (ona bi plavala v naši vodi, kakor lešnjakov les). Teža na luni je 6krat manjša od une na zemlji; po takem pade kamen v 1 sekundi $2\frac{1}{2}$ čevlja daleč; in naš cent bi tam tehtal le 15 libr, to je, s tisto močjo, s katero na zemlji vzdignemo 16 liber, bi na luni zamogli vzdigniti celó 1 cent.

Po ti razmeri teže je zgorej sploh vse ložej premikati; in 60 čevljev visoko skočiti ni bolj nevarno, kot pri nas 10 čevljev visoko. Če vržeš kamen v kviško, letel ti bo 6krat visočeje, kakor na zemlji. Visoki hribi bi se nam zdeli nizki, ker bi jih prav lahko možno prehodili v oziru k zemeljskim.

Svit lune je rumen, ki si ga izposoja od solnca, to nam kaže že sam pogled na lunine premene (Mondphasen). (Dal. prih.)

Nove postave.

O novi štampeljski postavi.

Da bi si državna kasa pridobila nekoliko dohodkov, se je v poslednjem državnem zboru tudi povikšala v nekterih rečéh štampeljska tarifa. Ta nova postava, ki je prišla 13. decembra lanskega leta na dan, je pa tako nejasna v mnogih oddelkih, da si celó zvedeni možje ž njo glave ubijajo. K sreči ima veljati le do vseh Svetih letošnjega leta, ker je tudi sama po sebi taka, da se državni zbor, ki jo je izdelal, ne more ponašati ž njo. Da se tedaj s to novo postavo soznajajo tudi tisti, ki nimajo prilike, da bi prebirali celo postavo, podajamo tukaj častitim svojim bravcom kratek izpisek iz nje za vsakdanjo potrebo.

Štampeljske pristojbine (Gebühren) ali tarife so:

1. Nepremeljive ali stanovitne (fix), to je, brez pogleda na vrednost, in

2. take, ki se ravnaajo po vrednosti. Te so pa spet dvojne vrste:

ene namreč, ki se odmerjajo poleg vrednosti po lestvicah (skalah), kterih imamo sedaj tri, druge pa po odstotkih (percentih).

Nepremeljive ali stanovitne so sedaj zvišane tako-le:

namesti 1 in 2 kraje.	starega dnarja	plačuje se	5 kraje.	nov. dnarja
" 3 "	" "	" "	10 "	" "
" 6 "	" "	" "	15 "	" "
" 15 "	" "	" "	50 "	" "
" 30 "	" "	" "	1 gold.	" "

Najnavadnije reči, ki imajo stanovitni štampelj, so: Bilance ali bilancirane konte kupcov, obrtnikov med seboj, ki izkazujejo njih medsebné dolge in tirjave, od vsake pôle 50 kraje.

Konte, note, izkazi, vpisne knjige ali bukve itd., ki jih izdajejo kupci in obrtniki od reči, s kterimi kupčujejo ali obrtujejo, brez razločka, ali so saldirane (plačane) ali ne, zunaj bilanciranih kont, od vsake pôle 5 kraje.

Vožni listi (prejemni in prevzemni listi) od blaga in njih duplikati od vsacega 5 kraje.

Trgovske in obrtnijske bukve ali knjige, in to:

prvič: glavne bukve in bukve: konto-kurent, in saldo-konto trgovcov, fabrikantov in obrtnikov od vsake pôle 25 kr.;

drugič: vse druge bukve, ki se pišejo od kupčije in obrtnije, od obrtnijske započetebe, od mešetarije zlasti kupčijskih mešetarjev (sensalov) zunaj pisemskih prepisnikov, od vsake pôle 5 kr.

O p o m b a. Pristojbina (štampeljska tarifa) od trgovskih in obrtnijskih bukev se odmerja tako, da se pristojbina, ki je ustanovljena za eno pôlo, jemlje tolikokrat, kolikorkrat ima površje vseh listov skupaj v sebi enotno mero (Einheitsmass), ki iznaša za bukve pod a) 726 □ palcov (colov); za bukve pod b) pa 380 □ palcov. Postavimo, če imajo bukve prve vrste 94 pôl, vsaka po 816 □ palcov, tako je štampelj 26 gld. 50 kr.: zakaj $816 \times 94 = 106$; $106 \times 25 = 26$ gld. 50 kr.

726

Spričevala in to:

prvič, kadar jih izdajo cesarske gospóske, od prve pôle 1 gold.;

drugič, kadar jih izdajo druge gospóske ali privatni ljudje, od vsake pôle 50 kr.;

tretjič, za pôsle, obrtnijske pomagáče (ksele) in učence, dninarje in sploh za ljudi, kterih zaslužek ne presega navadne dnine, od vsake pôle 15 kr.;

četrtič, od šol in viših naukov (študij), potem od obiskovanja šol od vsake pôle 15 kr.

Krstni (rojstni), poročni, mrtvaški in oklicni listi 50 kr.

Zavezni listi (Verpflichtschein) trgovcov zastran plače v dnarjih ali zastran toliko in toliko namestljivih reči ali dnarjoveljavnih papirjev,

prvič, če se ima kaj v dnarjih dati — kakor menjice (Wechsel);

drugič, če ne gré za dnarje, in če bi od vrednosti po lestvici II. ne bila manjša pristojbina, od vsake pôle 50 kr.

Nakazi na zavode, kterim štatuti dopuščajo prejemati dnar na tuji račun, od vsacega 10 kr.

O p o m b a. Če bi kdo izdal pismo (Urkunde) v podobi lista (Briefform), ima opraviti pristojbino (vzeti, štampelj), ki gré od dotičnega pisma.

Vloge ali prosilnice (prošnje) privatnih ljudi, ki se podajajo na cesarja, na državni zbor, na deželne,

okrožne, okrajne in občinske namestovavstva, ali pri gospóskah, uredih in očitnih zavodih, ki so od njih za reči celega cesarstva, dežel, okrogov, okrajev ali občin postavljeni; ali pri uredovnih osebah, ktere jih namestujejo, sploh od vsake pôle 50 kr. (Dal. pr.)

Slovstvene stvari.

0 slovenskem naglasku ali akcentu.

Spisal Podgorski.

(Dalje.)

Ker se mi to premikanje naglaske v našem jeziku posebno važno zdi, naj malo obsirneje razložim, kedar se premiče in kako.

1. V besedah od več slogov:

- a) ostri dolgi: korén, jesén, govór, večér, deléz, ali pa: kōren, jēsen, gōvor, večer, dělež;
- b) ostri kratki: bogät, tecì, dajtè, motika, vodà, korēnjè, ali: bōgat, tèci, dājte, mòtika, vòda, korēnje;
- c) mehki dolgi: vodê (rodilnik), gredô, ali: vòde, grêdo;
- d) mehki kratki: zelèn, globòk (nam. zelèn, globòk), ali: zèlen, glòbok (glej II. opomba 2.).

2. Kadar stopi pred ime ali prilog kaki predlog; naj se ž njim zveže v eno besedo, ali ne:

- a) ostri dolgi: na móst, do mráka, za káj, nalášč, ográd, prodáj, spomládi, prigóda, poréber, ali: nà m_ost, d_ò mr_aka, z_àkaj, n_àlášč, ògrad, pr_òdaj, sp_òmladi, pr_ìgoda, p_òreber;
- b) ostri kratki in poostreni mehki: na tlà, za zlò, posläl, odprēm, prevēč, navāda, zahöd, ali: n_à tla, z_à zlo, p_òslal, òdprem, pr_èveč, n_āvada, z_àhod.

Tako je tudi postalo: prèlaz, sòsed, sòršica, sòdoljna (nam. sòdolina), pòdfara itd.

Predlogom enako lastnost ima tudi zanikavnica ne. Na pr.: nemóč, nemár, ne dām, ne bóm (nam. b_òdem), ali n_èmoč, n_èmar, n_è dam, n_è bom.

Tako tudi: n_ècem, n_òcem, n_è-te (nam. ne hotê).

3. Kadar se sestavite dve besedi, zunaj predlogov. V tem primerljeji stopi naglasek ali na prednjo besedo kakor mehki, ali na zadnjo kakor ostri kratki. Na pr.: Bèlgrad, samòstrel, samòtež, Vèrhpolje, Mokrònog, samòdrug, samòtret, senòkoša, ali: samodrüg, senok_òša, golor_òk, razogl_äv.

4. Tudi v celih stavkih se združite večkrat dve besedi v eno, in naglasek se ravna po istem pravilu, kakor v poprejšnem primerljeji.

Na priliko: àli, jèli, káj-li (k_àli), kedáj-li (ked_àli), kok_òli; šè-bom, pà-bì, tìsta-v_às, tà-d_àn, bì-bil, ko smo lušìle-bob; pa tudi: alì, jelì, pa-b_ì, ko smo lušile-b_òb. Tako tudi: dobro-j_ütro, dober-v_èčer; ali po srbski: dobr_ò-jutro, dob_àr-večer.

V tem primerljeji tudi vsaka beseda lahko svoj posebni naglasek zadrži: p_à-b_ì; t_ìsta v_às; d_òbro j_ütro itd.

O p o m b a. V primerljejih pod 3. in 4. povedanih, izgubite prav za prav obe besedi svoj prvotni naglasek, in dobite potem čisto novi, ki je ali na prednji besedi mehki; ali na zadnji ostri kratki. Tako postane iz: Vèrh in p_òlje = V_èrhpolje; iz s_ám in dr_üg = sam_òdrug ali samodrüg; iz kedáj in l_ì = ked_à-li; iz g_òl in r_òka = golor_òk. (Dal. prih.)

Oče naš v vseh slovanskih jezicih. *)

Staroslovenski.

Otče naš, iže jesi na nebesch, da svjatitsja imja tvoje, da pridet carstvije tvoje, da būdet volja tvoja,

jako na nebesi i na zemli; chlebъ naš nasûščnyj daždъ namъ dьnьsь, i ostavi namъ dlęgy našja, jako i my ostavljajemъ dlъžnikomъ našimъ i ne vvedi nasъ vъ napastъ, nъ izbavi ny otъ neprijazni. Aminъ.

Ruski.

Otče naš, sušcij na nēbesach, da svjatitsja imja tvoje, da pridēt carstvije tvoje, da budēt volja tvoja i na zemlě, kak na nēbē, chlebъ naš nasuščnyj daj nam na sej děň; i prosti nam dolgi naši, kak že i my proščajem dolžnikam našim, i nē vvedi nas vo iskušeniye, no izbavi nas ot lukavago. Amin.

Ukrajinski.

Otče naš, kotrij jesi na nebi, nechaj svjatitcja imja tvoje; nechaj prijde carstvo tvoje; naj bude volja tvoja, jak na nebi, tak i na zemli. Chlibъ naš potrebnij daj nam sehodni, i odpusti nam naši vini, jak i mi odpuskajem vinovnikam našim, i ne vvedi nas u pokusu, no zbav nas vid lukavoho. Amin.

Bulgarski.

Otče naš, kojto si na nebesa-ta, da sja svjati ime-to tvoje, da prijde carstvo-to tvoje, da būde volja-ta tvoja, kakvo-to na nebo-to taka i na zemla-ta; chlěba-tъ naš katadnevnijat daj ni go dnes, i prosti ni dolgove-te naši, kakovo-to i nije gi proščavame na naši-te d_üžnici; i ne vvedi ny v napast, no izbavi ny ot lukavyja. Amin.

Srbski.

Otče naš, koji si na nebesima, da se sveti ime tvoje, da dojde carstvo tvoje, da bude volja tvoja i na zemli kao na nebu; chlebъ naš potrebnij daj nam danas, i oprosti nam dugove naše, kao i my ščo opraščamo dužnicima svojim; i ne navedi nas u napast, no izbavi nas oda zla. Amin.

Hrvatsko-dalmatinski.

Otac naš, koji si na nebesih, sveti se ime tvoje, pridi kralēvstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemli; kruha našega vsakdašnjega daj nam danas, i odpusti nam duge naše, kak i mi odpuščamo dužnikom našim; i neupeljaj nas u skušuvāne, nego oslobodi nas do zla. Amen.

Česki.

Otče náš, jenž jsi na nebesich; posvět se jméno tvé; přijď královstvi tvé; buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi; chlebъ náš vezdejší dej nám dnes, a odpust nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinikům; a neuvodъ nás v pokušení, ale zbav nás od zlého. Amen.

Slovaški (slovenski).

Otče naš, kteryj si na nebesach, posvat sa meno tvé, přijď královstvo tvé, buď v_òla tvá jako v nebi, tak i na zemi. Chlebъ náš vezdajšij daj nam dnes, a odpušć nam naše viny, jako i my odpušćame našim vinikom, a neuvodъ nas v pokušenje, ale zbav nas ode zlého. Amen.

Polski.

Ojczy nasz, któryś jest w niebiesiech, święć się imię twoje; przyjdź królestwo twoje; bądź w_òla twoja jako w niebie tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj; a odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom; i nie wódz nas na pokuszenie, ale nas zbaw ode złego. Amen.

Kašebski.

Wójczy nasz, chteri jes v njebjesech; swjęce se jimję twoje; przindze królestwo twoje; będze w_òlo twoja jak w njebje, tak e na zemji; chleba naszego powszedniego naj nom dzis a w_òdpusce nom nasze wjine, jak e me w_òdpuszczome naszym wjinowajcom; njewódze nas na pokuszenie, ale nás zbawji w_òde złego. Amen.

*) Iz „Slovenina“, ki smo ga priporočali v 8. listu.

„Če „mrtvaška ura“ ni družega kot tolkanje teh živalic, bi znabiti kdo rekel, kako je pa to, da se to tolkanje večidel le pri bolnikih čuje, ki so za smrt bolni?“

Na to je kaj lahko odgovoriti.

Pri nevarno bolnih je večidel vse mirno in tiho, ker se vse odstrani, kar bi napravilo kak šum ali ropot; tako le je mogoče, da glas male živalice prerije do našega ušesa, glas, kterege podnevi v šumu ne zapazimo. Eden zapazi tolkačo; pové drugemu; vse omolkne in plašljivo posluša, kako se zdaj tù, zdaj tam glasi „mrtvaška ura“. „Zdaj je pa že pri kraji z bolnikom — pravijo — „mrtvaška ura“ mu prerokuje konec, vse naše prizadetje je zastonj.“ Od zdaj pogledujejo bolnika že kot na pol mrtvega, in se včasih ne zmenijo dosti več za-nj. Pri tacih babjevercih res ni čuda, če mala živalica v lesu mnogokrat prerokuje bolnikovo smrt.

A. Z.

Nove postave.

O novi štampeljski postavi.

(Dalje.)

Izjemke so sledeče:

Vloge, s katerimi se gosposki oznani samostalna obrtnija svobodna, ali s katerimi se prosi za dovoljenje take obrtnije, za katero je gosposkinega dopuščenja treba: v poglavnem mestu na Dunaji od prve pôle 1 gold., v drugih mestih, ki imajo 50.000 duš, 4 gold., 10.000 do 50.000 duš 3 gold., 5000 do 10.000 duš 2 gold., v vseh drugih krajih 1 gold. 50 kr.

Vloge ali prošnje za podeljenje ali priznanje pravice ali oblasti, da se kaj započne ali pridobi, v drugih kakor ravno omenjenih primerljajih, kakor tudi za posamne pridobitne dela, za ktere je treba posebnega gosposkinega dovoljenja, na pr., da se sme imeti očitna muzika za ples; da gostivnice, pivnice, krčme ali oštarije, kavarne smejo ostati čez policijsko uro odprte; da se pogleda vredne reči smejo razpostaviti na ogled; za gimnastične in glediščne kazanja in igre; za koncerte itd., kjer gledavci morajo kaj plačati, od prve pôle 1 gold.

Prošnje za podeljenje, priznanje ali potrjenje privilegijev od prve pôle 3 gold.

Prošnje za podeljenje ali priznanje avstrijskega državljanstva, za podeljenje občinarstva ali za sprejem v občino ali sosesko od prve pôle 2 gold.

Prošnje za razglas očitnih dražb in vloge na civilne sodnije za izdanje izroka (edikta) od prve pôle 1 gold.

Prošnje za liste, da se sme kuhinska sol, tabak in smodnik (strelni prah) vvažati, prevažati in izvažati, od prve pôle 1 gold.

Vloge sodnje, v rečeh neprepirnih, potem v prepirnih, če vrednost prepirne reči presega 50 gold., od vsake pôle 36 kr.,

če pa te vrednosti ne presega, 15 kr.

Napisi ali rubrike od vlog od vsake pôle 15 kr.

Prilogi od vsake pôle 15 kr.

Prošnje za vpis v javne (gruntne) bukve od prve pôle 1 gold. 50 kr.

Napovedi apelacije in revizije zoper sodne razsodbe,

a) če je za razsodbo I. stopnje plačati stanovitna štampeljska pristojbina ne večja od 5 gold. toliko, kolikor imate obe stranki plačati za razsodbo I. stopnje,

b) v vseh drugih primerljajih 10 gold.

Rekursi zoper razsodbe, tukaj omenjene, podvrženi so polovici pristojbine, za napovedi ustanovljene.

Drugi rekursi, to je, pritožbe zoper odloke ali sklepe niže gosposke pred višo, in izredne prošnje za milost v pravdi zavolj prestopkov dohodarskih od prve pôle 1 gold.

Pritožbe ali rekursi zoper razsodbe, ki odmerjajo pristojbino, ako ta

a) ne preseguje 50 gold. od vsake pôle 15 kr.,

b) če preseguje 50 gold., od vsake pôle 36 kr.

Prepisi (kopije):

a) gosposkini, prosti, t. j. nepoverjene (nevidimovane)

aa) če jih sodnija izdá od vsake pôle 36 kr.,

bb) če jih izdá kaka druga gosposka, 50 kr.;

b) gosposkini poverjeni (vidimovani) od vsake pôle 1 gold.;

c) ne gosposkini, to je taki, ki jih stranke same naredé, če jih kaka gosposka ali notar poveri, od vsake pôle 50 kr.

Prepisi in izpisi iz domačih zapisnikov za izmero katastralno, ki se izdajo kakor gosposkini in pod gosposkinim poroštvom od vsake pôle 50 kr.

Potne izkaznice (pôsi) za pôsle, obrtnijske pomagáče, dninarje, delavce in sploh za ljudi, katerih zasluge ne preseza navadne dnine, in popotne knjižice (Wanderbücher) 15 kr.

Potne izkaznice za druge ljudi 1 gold.

O p o m b a 1. Če gré na pismo ali spisek stanovitna pristojbina, tedaj se ima na vsako sledečo pôlo djati štampelj, ki gré na prvo pôlo. Če pa pristojbina za prvo pôlo iznaša več ko 50 kr., dohaja na sledeče pôle samo po 50 kr.

Izneti so:

Prepisi gosposkini, in ob enem gosposkino poverjeni, potem izpisi (extrakti) iz javnih bukev; in duplikati gosposkinih odpravkov, od teh gré za vsako pôlo 1 gold.

O p o m b a 2. Od vlog, ki se podajajo v dvojnih ali več prepisih, podvržen je drugi in tretji in dalje vsaki primerek

a) v sodnjih rečeh pristojbini od 36 kr.,

b) y drugih „ „ od 50 kr.

Če pa ima glavna vloga manjši štampelj, gré taisti tudi na vse sledeče primerke. (Dal. prih.)

Narodopisne stvari.

Črtice običajev ali navad na Srbskem.

Spisal dr. Janez Podliščekov.

Mislím, da bode drago bravcom „Novic“, ako jim opišem nekoliko življenje junaških Srbov, ki so čez 400 let v hudem turškem robstvu zdihovali in še le v početku našega stoletja težak jarem sužnosti s svojih pleč otresli.

Zgodovina minulih časov nam v svojih listih kaže, da od divjega Turka se junaški narod srbski nič dobrega ni učiti mogel in da druge nobene priloznosti za izobraževanje in omiko do novejših časov imel ni. Kar je v starodavnih časih imel, vzeli so mu vse Turki, kajti njih cilj in konec je bil, ne samo narod srbski, ampak tudi vsaki spomin njegovega bitja zatreti; zato so ž njim delali huje in grozoviteje od divjih volkov in risov; divjemu Turčinu je bilo vzroka za mučenje in grozovito smrt dovelj samo ime srbsko; zato so nedolžne otroke v zrak metali, pa jih na meče stregli in nabadali; nosečem ženam so ko divji risi trebuhe razparavali, žive ljudi so na ražnji pekli ali jih na kole natikovali; na Srba je kakor na kako žival Turk za kratek čas streljal ter ga za tarčo potreboval. Take in